

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Голова приймальної комісії
Харківського національного
економічного університету
імені Семена Кузнеця

Володимир ПОНОМАРЕНКО

» *травня* 2022 р.

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ

освітній ступінь «МАГІСТР»

спеціальність 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини»

Харків
2022

Фахове випробування є комплексним іспитом, що містить теоретичну (тестові завдання) та практичну (завдання різного ступеню складності) частини. До складу тестових завдань внесені питання за такими блоками: «Політологія», «Теорія міжнародних відносин», «Міжнародні відносини та світова політика». Завдання фахового випробування складено з метою виявлення знань, умінь, компетентностей, якими повинен володіти бакалавр за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньо-професійна програма (спеціалізація) «Міжнародні відносини» (табл. 1).

Таблиця 1

Основні компетентності, якими повинен володіти бакалавр за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» за спеціалізацією «Міжнародні відносини»

Професійні компетентності
1. Загальні:
Здатність до усної та письмової професійної комунікації іноземною мовою/іноземними мовами
Здатність проведення досліджень на відповідному рівні
Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
Здатність працювати в міжнародному контексті.
Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
Здатність працювати в команді
2. Спеціальні (фахові):
Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій
Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.
Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.
Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.
Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.
Здатність аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті, та місце в них України.
Здатність аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їх місця у системі міжнародних відносин, основних форм та перспектив співпраці України з ними.

ЗМІСТ ФАХОВИХ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ

Зміст програми сформовано за основними розділами курсу «Політологія», «Історія міжнародних відносин», «Теорія міжнародних відносин», «Міжнародні відносини та світова політика»

РОЗДІЛ I. ПОЛІТОЛОГІЯ

Тема 1. Основні категорії політології: політика та влада.

Історія визначення поняття та категорії «політика», її сутнісних ознак. Суб'єкти і об'єкти політики. Людина і політика. Соціальні групи в політичному житті. Влада як явище суспільного життя. Взаємодія суб'єкта та об'єкта влади. Природа підкорення. Легітимність політичної влади, її головні ознаки. Три типи легітимності політичної влади за М. Вебером. Теорія розподілу влади. Ресурси і різновиди влади. Розподіл ресурсів влади на економічні, соціологічні, культурно-інформаційні, силові, демографічні.

Тема 2. Політична еліта та політичне лідерство

Формування та розвиток елітарних уявлень. Теорії еліт Г. Москі та В. Парето, Р. Міхельса. Сутність, структура і функції політичної еліти. Типологія еліт. Системи відбору еліт (система гільдії та антрепренерська система). Природа і соціальна сутність політичного лідерства. Сутність політичного лідерства в політологічній ретроспективі

Тема 3. Держава як політичний інститут та політичні режими. Політичні партії.

Політична система як фактор стабілізації і розвитку політичного життя. Сутність і типи сучасних політичних систем (Д. Істон, Г. Алмонд). Поняття держави, її визначальні ознаки. Різновиди, типи та функції держави. Форми правління: монархія, республіка. Форми державного устрою: унітарні держави, федерації, конфедерації. Партія як політичний інститут. Виникнення та еволюція політичних партій. Класичні теорії політичних партій і партійних систем. Сутність і місце партій у політичному процесі. Основні ознаки партії.

Якісні характеристики політичного режиму. Тоталітаризм як політичний режим. Джерело й істотні ознаки тоталітаризму. Тоталітаризм як феномен ХХ століття. Авторитарний режим. Істотні риси та джерела авторитаризму. Визначення демократичного режиму. Сучасні теоретичні моделі демократії: модель конкурентної елітистської демократії (І. Шумпетер, М. Вебер), модель «поліархічної демократії» Р. Даля.

Тема 4. Сучасні ідейно-політичні течії

Світові політико-ідеологічні доктрини: поняття, типологія, інституціоналізація. Лібералізм як ідейно-політична течія. Умови формування та зміст класичних ліберальних доктрин. Неолібералізм, його основні принципи та організаційно-політичні форми. Консерватизм як ідеологія та форма політичного руху. Передумови виникнення, базові ідеї та принципи консерватизму. Історичні умови виникнення, генеза і основні ідеї соціалістичної ідеології. Формування, етапи розвитку, ідеологія світового соціал-демократичного руху.

Тема 5. Міжнародні організації в системі регулювання міжнародних економічних відносин

Сутність категорії «міжнародна організація». Структура міжнародних організацій. Характеристика етапів становлення міжнародних організацій. Розвиток міжнародних організацій на сучасному етапі в світі. Напрямок розвитку міжнародних організацій в Україні.

Розділ II. «Історія міжнародних відносин»

Тема 1. Історія міжнародних відносин у стародавньому світі
Стародавні держави (Єгипетське царство, «шумерська анархія»). Імперії – гегемонії (Асирійське царство, Вавилонське царство, імперія Ахеменідів). Виникнення дипломатії на Близькому Сході. Стародавні греки і поліси як конкурентні міста-держави. Стародавні греки після V ст. до н. е.: пізня античність та імперія (Олександр Македонський, елліністичні держави, Римська республіка та Римська імперія – система Pax Romana). Антична наукова думка щодо міжнародних відносин.

Тема 2. Суверенна держава та «Вестфальська система міжнародних відносин» у ранній новий час.

Європейська територіальна держава до Вестфальського миру, основи суверенітету, монархія Ренесансу (суверенітет і династична держава). Барокова дипломатія доби Ренесансу. Тридцятирічна війна та європейська система держав. Вестфальський мир і Вестфальський міф. Проблема війни та миру у науковій думці XVII ст. Концепт *Ultima Ratio Regum*: війна, баланс влади та міжнародне право у Європі. Централізована, бюрократизована мілітарна держава. Людовик XIV і загроза французької гегемонії. «Реальна політика» XVIII ст. і формування Пруссії.

Тема 3. Нація, держава та імперія у XIX ст.

Європейська система міжнародних відносин до 1870 р. Народний суверенітет, націоналізм та міжнародні відносини. Французька революція та

пов'язані з нею зміни у системі міжнародних відносин. Мистецтво війни. Віденська система міжнародних відносин. Нові нації. Міжнародні відносини у світі після 1870 р. Дипломатія великих держав. Система Бісмарка. Імперіалізм і перша глобалізація. Міжнародне право. Передумови Першої світової війни.

Тема 4. Кінець європейської гегемонії

Перша світова війна і мир. Паризька мирна конференція та її наслідки. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин. Криза міжнародних відносин 1920-х рр. Зовнішня політика фашистських держав та їхні міжнародні інституції. Мюнхенська змова. Друга світова війна та «провінціалізація Європи». Антигітлерівська коаліція. Міжнародні конференції під час війни. Занепад колоніальних імперій. Післявоєнний устрій. Бретон-Вудська угода і світова фінансова система.

Тема 5. Світ під час і після холодної війни

Концепція холодної війни і міжнародні реалії. Перший етап холодної війни. Ядерна холодна війна. Карибська криза міжнародних відносин. Другий та третій етапи холодної війни. В'єтнамська війна та американська зовнішня політика. Політика розрядки. Світовий устрій і міжнародні відносини після холодної війни. Історія холодної війни у працях істориків-міжнародників, проблема кінця історії і повернення історії.

Розділ III. «Теорія міжнародних відносин»

Тема 1. Теорія міжнародних відносин як наука та навчальна дисципліна.

Предмет та об'єкт науки ТМВ. Основні завдання вивчення курсу. Понятійно-категоріальний апарат. Історичний екскурс з питання формування і становлення теорії міжнародних відносин як науки, засвоєння головних цілей-ідеалів, а також спеціальних завдань теорії міжнародних відносин.

Тема 2. Основні етапи розвитку науки про міжнародні відносини. Наукові школи та напрямки теорії міжнародних відносин.

Міжнародно-політична думка Стародавнього Китаю (конфуціанство, легізм). Міжнародно-політична думка античної Греції. Міжнародно-політична думка середньовіччя. Міжнародно-політична думка епохи Відродження. Міжнародно-політична думка Нового часу. Класичний або традиційний напрям політичної думки з проблем зовнішньої політики і міжнародних відносин. Конфуціанство. Легізм. Роль силового чинника в міжнародних відносинах.

Джерела *політичного реалізму* (Фуکیدід, Н. Макіавеллі, Т. Гоббс, Г.Гегель, М. Вебер). Теорія балансу сил. Зміст і поняття. Основні принципи теорії політичного реалізму: Г.Моргентау, Р. Арон, Г. Кіссінджер. Неореалізм: К. Уолтц «Теорія міжнародної політики», Р. Гілпін «Війна і зміни в світовій політиці». С. Хантінгтон «Зіткнення цивілізацій». Поняття стабільності, нестабільності, рівновага сил. Найважливіші відмінності неореалізму від теорії класичного реалізму. Критика неореалізму.

Джерела *політичного лібералізму* в міжнародних відносинах (І. Кант «Проект вічного миру», В. Вільсон, Р. Єнджелл). Неолібералізм (Дж. Най, Р. Кеохейн, С. Краснер, М. Дойль) та його відмінність від класичного ідеалізму. Принципи та основні течії неолібералізму. Критика неолібералізму. Ф. Фукуяма «Кінець історії». Сутність мондіалізму.

Основні принципи неомарксистських теорій: несиметричність, нерівність в світовій системі, суперечності між «центром» та «периферією», експлуатація «третього світу» (Півдня) «першим» (Північчю). Теорія світо-систем (І. Воллерстайн), теорія світової гегемонії (А. Грамши, Р.Кокс), теорія «залежності» (Й.Галтунг, А.Франк).

Основні принципи транснаціоналізму: взаємозалежність та транснаціоналізація міжнародних відносин, ріст числа та багатоманіття «недержавних» суб'єктів міжнародних відносин, втрата державою домінуючої ролі на міжнародній арені, стирання меж між внутрішньою та міжнародною політикою, міжнародні норми та інститути наднаціонального характеру – основа міжнародного порядку. Значення праць Р.Кехейна, Дж.Най для розвитку транснаціоналізму. Постмодернізм (Мішель Фуко, Жак Дерріда, Франсуа Ліотар, Жан Бодрійяр)

Тема 3. Класичні та сучасні геополітичні концепції.

Роль геополітики в теорії міжнародних відносин. Сутність Виникнення класичної геополітичної науки. Геополітика Рудольфа Челлена. Німецький політичний географ Фрідріх Ратцель. «Геополітичний журнал» генерала Карла Хаусхофера. Концепція життєвого простору (Lebensraum). Сучасне розуміння геополітики.

Геополітика морської держави. Праці А.Мехена. «Вплив морської сили на історію», Найважливіші концепції Х.Макіндера «Географічна вісь історії». Хартленд. Ідеї Н.Спайкмена. Рімленд. Атлантизм. Зб. Бжезинський «Велика шахівниця».

Тема 4. Постпозитивістський напрям в теорії міжнародних відносин

Причини критики позитивістської методології в міжнародних дослідженнях. Постмодернізм як теоретична альтернатива позитивістським підходам в інтерпретації міжнародних відносин та реакція на ускладнення сучасного світу. Вплив поглядів М. Фуко, Ж. Дерріда, Ж. Лакана, С. Жижека.

Основні течії постмодернізму: критична теорія, конструктивізм (А.Вендт, Б. Бузан); фемінізм, рефлексивізм.

Конструктивізм в теорії міжнародних відносин: конструювання ідентичності, теорія секьютеризації, теорія регіоналізації. Постструктуралізм в теорії міжнародних відносин: дискурс і реальність.

Дискусії «великі дебати» між представниками різних наукових шкіл та течій в теорії міжнародних відносин як чинник її розвитку. Перші дебати (40-і роки ХХ ст.) між ідеалістами та реалістами; другі (великі) дебати (60-70-і рр. ХХ ст.) – між традиціоналістами та модерністами (біхевіористами).

Тема 5. Учасники міжнародних відносин: проблема суб'єктності.

Поняття «суб'єкта міжнародних відносин». Зміст понять «суб'єкт міжнародних відносин», «суб'єкт міжнародного права», «актор», «учасник», «сторона». Ознаки суб'єктності в міжнародних відносинах. Типологія суб'єктів міжнародних відносин. Держава як головний суб'єкт міжнародних відносин. Недержавні суб'єкти міжнародних відносин. Проблема пріоритетності суб'єктів. Співвідношення і взаємодія основних суб'єктів міжнародних відносин.

Розділ IV. «Міжнародні відносини та світова політика»

Тема 1. Суб'єкти міжнародних відносин. Цілі, інтереси та засоби учасників міжнародних відносин

Сутність і зміст поняття «учасник міжнародних відносин». Типологія та функціональні особливості суб'єктів міжнародних відносин. Держави як учасниці міжнародних відносин. Міжнародні міжурядові організації. Міжнародні неурядові організації. Транснаціональні корпорації. Інтереси та цілі учасників міжнародних відносин. Основні засоби досягнень цілей на міжнародній арені, їх характеристика: переконання, переговори, загроза, сила.

Тема 2. Міжнародні системи і світова політика

Співвідношення понять «міжнародні відносини» та «світова політика». Поняття міжнародної системи. Світова політика як система відносин між державами та групами держав, провідними соціальними, економічними та політичними силами і організаціями, які діють на світовій арені.

Міжнародна система як визначений характер взаємодій між основними учасниками міжнародних відносин. Історичний розвиток міжнародних систем. Основні характеристики Вестфальської, Віденської, Версальсько-

Вашингтонської міжнародних систем, Розстановка сил на міжнародній арені після закінчення першої світової війни. Паризька мирна конференція та її рішення Ялтинсько-Потсдамська міжнародна система. Створення Організації Об'єднаних націй(ООН), порівняння ООН та Ліги Націй.

Ситуація в країнах Центральної та Східної Європи. Економічне відновлення Європи. «План Маршалла». Доктрина Трумена. Наростання напруженості у міжнародних відносинах. Передумови та причини «холодної війни». Біполярна система міжнародних відносин. Холодна війна. Особливості сучасної міжнародної системи.

Процес деколонізації після Другої світової війни. Вихід країн, що визволилися, на міжнародну арену. Рух неприєднання. Особливості постколоніального розвитку країн «третього світу».

Тема 3. Сучасні тенденції світової політики

Природа і основа тенденцій світової політики. Специфіка і відмінність від тенденцій руху системи, еволюції міжнародних відносин. Інтеграційні процеси в сучасному світі і їх вплив на світовий політичний процес. Політична інтеграція як створення єдиного політичного співтовариства на основі союзу двох або декількох держав.

Глобальний, регіональний і локальний (субрегіональний) рівні політичної інтеграції. Етапи (фази) інтеграції: від зв'язків взаємозалежності – до єдиної політичної спільноти.

Розвиток європейської економічної інтеграції в 1970-х–початку 1980-х років ХХ ст. Організація європейського економічного співробітництва (ОЄЕС). «План Шумана». Римські договори 1957 р., створення Європейського співтовариства з атомної енергії (Євратом) та Європейського економічного співтовариства (ЄЕС), котрі стали йменуватися Спільним ринком. Декларація про Європейський Союз.

Суть і головна тенденція політичної інтеграції – поступова передача суверенітету до комунітарних структур. Політична дезінтеграція та її наслідки для світової політики.

Тема 4. Глобалізація як провідна тенденція розвитку сучасного світу.

Основні етапи формування та розвитку глобалізаційних процесів. Сучасні форми глобалізації. Політична і економіко-фінансова складові процесу глобалізації. Глобалізація і регіоналізація. Проблеми залучення країн світу, що розвивається в процес глобалізації. Антиглобалізм. Процеси глобалізації в сучасній науковій політологічній літературі. Міжнародне співробітництво в області глобалізації та вирішення глобальних проблем.

Тема 5. Процеси демократизації в глобальному світі

Демократія і глобальне управління. Концепція «третьої хвилі демократизації». Перспективи і протиріччя процесів демократизації в сучасному світі. Міжнародна практика «примусової демократизації». Демократизація і гуманізація міжнародного життя: суть, характер, основні політичні параметри, протиріччя і парадокси

Тема 6. Інструменти міжнародної політики.

Філософські підвалини силового підходу. Сутність і параметри сили. Співвідношення понять сили та могутності. Доктрина балансу сил і «теорія доміно». Баланс сил та силова рівновага. Політика з позиції сили. Гегемонія та сфери впливу в міжнародних відносинах. Особливості силової політики в сучасних міжнародних відносинах.

Сутність, виникнення та розвиток дипломатичної діяльності. Форми дипломатичної діяльності: «економічна дипломатія», «цивільна дипломатія», «євродипломатія». Сутність і структура зовнішньополітичної свідомості. Міжнародна пропаганда: сутність, призначення, напрями, типологія. Техніка міжнародної пропаганди.

Тема 7. Міжнародні конфлікти та шляхи їх урегулювання.

Поняття міжнародного конфлікту. Структура міжнародного конфлікту. Суб'єкти конфлікту, непрямі учасники конфлікту, медіатор, предмет конфлікту, об'єкт конфлікту, конфліктна ситуація. Витоки конфлікту: джерела, причини, передумови. Функції міжнародних конфліктів: інструментальна, регулятивна, інтеграційна, дезінтеграційна, символізуюча, аксеологічна, функція рівноваги. Стратегії поведінки в конфлікті: суперництво, співробітництво, компроміс, пристосування, уникнення. Тактики: жорсткі, нейтральні, м'які.

Типології міжнародних конфліктів. Раціональний конфлікт. Ірраціональний конфлікт. Статусні конфлікти. Глобальні, регіональні, локальні конфлікти. Типологія А. Рапоппорта («війна», «гра», «дебати»). Розвиток міжнародного конфлікту. Ескалаційний та деескалаційний розвиток. Регулювання міжнародних конфліктів. Міжнародні переговори. Концепція «керування конфліктом». Методичні рекомендації щодо оцінки, прогнозування та врегулювання міжнародних конфліктів.

Тема 8. Еволюція війни як соціально-політичного явища.

Сила в міжнародних відносинах. Світова політика і стратегічні дослідження. Війна і мир – засоби затвердження, збереження і перерозподілу влади в сфері міжнародно-політичних відносин. Науково-політична думка з проблеми війни і миру. Насильство – атрибут світової політики (І. Ільїн). К. Клаузевіц про війну і його критики. Взаємозв'язок світової війни і світової

політики в ядерну епоху в умовах біполярного світу (Г. Кіссінджер, Р. Арон, П. Галлуа) і в постбіполярну епоху (Д. Давід).

Локальні і регіональні війни в сучасному світі, їх політичне значення і роль в світовій політиці. Сила як сутнісна характеристика міжнародних відносин та суб'єкта міжнародних відносин. М'яка, жорстка, розумна сила в міжнародних відносинах.

Тема 9. Глобальний «північ» і глобальний «південь» - проблема розриву і його подолання.

Загальні уявлення і поняття «південь» і «північ». Різниця соціально-економічного розвитку. Проблема заборгованості 80-х і фінансових криз 90-х рр. Відносність розриву по лінії «південь» - «Північ»: розрив всередині «півдня», НС і самі слаборозвинені країни. Причини розриву між «північчю» і «півднем». Роль глобалізації. спроби подолання розколу. Група 77 та концепція «нового міжнародного економічного порядку». Інститути подолання розриву: ЮНКТАД, МВФ і т.д. Перспективи боротьби з нерівномірністю розвитку. Ініціативі BIOTRADE.

Тема 10. Україна в сучасних міжнародних відносинах

Основні принципи, завдання та напрями зовнішньої політики України. Україна і міжнародні організації світового і регіонального рівнів. Курс України на інтеграцію в європейські та євроатлантичні структури. Україна в Раді Європи та ОБСЄ. Співробітництво України з Європейським Союзом: проблеми та перспективи.

Тема 11. Зовнішньополітична стратегія США в постбіполярному світі.

США і глобальні процеси сучасності. Дискусії про роль і місце США в новому світопорядку. Неоізоляціонізм. Доктрина «Виборче залучення». «Узгоджена безпека». Проблема «гегемонії США» в сучасному світі. Формування американської зовнішньополітичної стратегії в кінці ХХ - початку ХХІ століття. Сучасна доктрина національної безпеки США. США і наростання терористичної загрози на Близькому Сході.

Тема 12. Регіональні проблеми міжнародних відносин

Системний вимір регіону. Проблеми міжнародної безпеки в контексті регіональних конфліктів. Країни Південної та Південно-Східної Азії в міжнародних відносинах. Війна у В'єтнамі 1964-1975 рр. та проголошення Соціалістичної Республіки В'єтнам (СРВ). Лаос, Індонезія та Камбоджа як об'єкти боротьби наддержав. Індійсько-пакистанське протистояння.

Міжнародні відносини на Близькому, Середньому Сході та в Південній Азії. Відносини Індії та Пакистану на сучасному етапі. Ядерний фактор на субконтиненті. Кашмірська проблема: витоки та шляхи розв'язання.

Країни Далекого Сходу в міжнародних відносинах. Індійсько-китайське прикордонне протистояння. Шанхайське комюніке 1972 р. Вихід Китаю з міжнародної ізоляції та зміна його зовнішньополітичної доктрини. Американсько-китайське зближення: причини, сутність, наслідки. Тайванське питання. Дві Кореї в холодній війні. Проблеми корейського врегулювання. Сан-Франциська мирна система та зміцнення позицій Японії на зовнішньополітичній арені.

Регіональні міжнародні проблеми на Близькому і Середньому Сході. Геополітичні, економічні, релігійні та культурно-етнічні чинники близькосхідного конфлікту. Утворення держави Ізраїль. Перша арабо-ізраїльська війна 1948-1949 років та її результати. Суецька криза 1956 р. та позиції провідних держав світу. Результати Другої і Третьої арабо-ізраїльської війни. Ірано-іракський та ірано-кувейтський конфлікти.

Латинська Америка в сучасних міжнародних відносинах. Характеристика Латиноамериканського регіону. Революційні процеси в Латинській Америці та політика США. Демократизація Латиноамериканського регіону. Інтеграційні процеси в регіоні та міжнародна співпраця латиноамериканських країн. Організація Американських Держав (ОАД)

Північноафриканські країни в міжнародних відносинах. Країни Тропічної і Південної Африки у міжнародних відносинах. Конголезька та Нігерійська кризи. Інтеграційні процеси на Африканському континенті.

Європа та її місце в сучасній системі міжнародних відносин. Міжнародно-політичний ландшафт перехідного періоду. Виклики і проблеми сучасної Європи. Багатосторонні механізми інтеграції в Європі. ЄС, НАТО, ОБСЄ і РЄ як механізми розвитку міжнародних відносин в Європі.

Рекомендована література:

1. Асиметрія міжнародних відносин / О. В. Заремба, Пол Даньєрі, М. Г. Капітоненко, В. О. Кременюк. – К.: Стилос, 2005. – 555 с.
2. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы: Пер. с англ. / З. Бжезинский. – М.: Международные отношения, 2005. – 256 с.
3. Бжезинский З. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство: Пер. с англ. / З. Бжезинский / З. Бжезинский – М.: Международные отношения, 2004. – 288 с.
4. Бжезинський З. Україна у геостратегічному контексті: Пер. з англ. / З. Бжезинський – К.: КМ Академія, 2006. – 101 с.
5. Бекер С. П. Мировая война. Версальский мир. / С. П. Бекер, В. Вильсон – М.: Прогресс, 1957. – 135 с.
6. Кузь О. М. Геополітика / О. М. Кузь, Д. С. Коротков. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. – 180 с.
7. Мадіссон В. В. Політологія міжнародних відносин: Навч. посіб. / В. В. Мадіссон, В. А. Шахов. - К.: Либідь, 1997. -176 с.
8. Мартиненко А. К. Міжнародні відносини 1945-1975 років: Навчальний посібник для студентів вищих навч. закладів. / А. К. Мартиненко, Б. А. Мартиненко – К.: Ліра, 2007. – 366с.
9. Міжнародні відносини та зовнішня політика України : підручник / Ю. В. Пунда, І. П. Козинець, В. С. Клименко та ін. – К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. – 328 с.
10. Міжнародні відносини та світова політика : підручник / В. А. Манжола, В. Ю. Крушинський, С. П. Галака та ін. ; за ред. В. А. Манжолі. – К. : Знання, 2014. – 662 с.
11. Міжнародні відносини та світова політика: навчальний посібник / О. Н. Кузь, Д. С. Коротков та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 206 с.
12. Муковський І. Т. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах : Навч. посіб. / Муковський І. Т., Міщенко А. Г., Шевченко М. М. – К. : Кондор. 2012. – 224 с.
13. Політика європейської інтеграції: Навч. посібник / Під ред. проф. В. Г. Воронкової. – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 512 с.
14. Современный терроризм: Учебное пособие для высшей школы. – Харьков: Тимченко, 2006. – 492 с.

15. Стратегії розвитку України: теорія і практика. – К.: НІСД, 2002. – 864 с.

16. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Потрібна та ін. – Харків : Право, 2016. – 540 с.

17. Тэтчер М. Искусство управления государством. Стратегии для меняющегося мира: Пер. с англ. / М. Тэтчер. – М.: Альпина Паблишер, 2003. – 504 с.

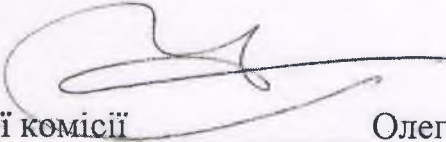
18. Тимків Я. Теорія і практика сучасної європейської політики безпеки: приклад Польщі : навч. посіб. / Я. Тимків. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011. – 224 с.

19. Тоффлер Елвін. Нова парадигма влади: Знання, багатство, сила: Пер. з англ. / Е. Тоффлер. – К.: АКТА, 2003. – 685 с.

20. Huntington S. The Third wave : Democratization in the Late Twentieth Century / S. Huntington. – Norman : University of Oklahoma Press, 1991. – 366 p.

21. Васильєв Г. Ю. Міжнародна система: суб'єкти, відносини, норми [Електронний ресурс] / Г. Ю. Васильєв – Режим доступу : https://cathedra.io.ua/s1220716/tema_1._mijnarodna_sistema_subkti_vidnosini_normi.

22. Глобальна та національна безпека : підручник [Електронний ресурс] / авт. кол. : В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянюк та ін. ; за ред. Г. П. Ситник. – Київ : НАДУ, 2016. – 784 с. – Режим доступу : <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/11/Navchalniy-pos-ibnik-GPNB.pdf>.

Голова атестаційної комісії Олег КУЗЬ